12. *Самохвалова Л.* Інформаційні технології навчання як складова компетентності вчителя // Гуманізація навчально-виховного процесу. Зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 46. – С. 134-137.
13. *Осин А. В.* Мультимедиа в образовании: контекст информатизации. – М. : Агентство "Издательский сервис", 2004. – 320 с.
14. *Білоусова Л. І., Кисельова О. Б.* Технологія формування у майбутніх педагогів компетентності самоосвіти з використанням потенціалу інформаційно-навчального середовища // Інформаційні технології в освіті. – 2009. – № 3. – С. 11-19.
15. *Попович Н*. Педагогічні умови використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій для самоосвіти майбутніх учителів // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць. – 2009. – № 83. – С. 159-161.
16. *Атанасян С. Л.* Формирование информационной образовательной среды педагогического вуза : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. – М., 2009. – 49 с.

Вернидуб Р. М. Основные направления информационной подготовки педагогических кадров.

В статье реализация основных этапов информатизации педагогического образования рассматривается как условие качественной подготовки будущих педагогов.

Ключевые слова: образование, информатизация образования, информационные технологии, педагогические кадры.

Vernydub R. M. Main directions of informational training of pedagogical staff.

The article realization of main stages of informatization of pedagogical education is considered as a condition of quality training of future teachers.

Keywords: education, informatization of education, informational technologies, teaching staff.

Гончаров В. І.

ОСНОВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ

У статті проаналізована потреба та напрями підготовки креативних властивостей нового вчителя на основі таких підходів, як етнопедагогічний, антропологічний, аксіологічний і т.д.

Ключові слова: освіта, вчитель, креативність, творчість.

Загальновизнаним є те, що ключову роль у вихованні учнів творчими особистостями відіграє вчитель, якому притаманні розвинені креативні компетенції. Основні аспекти формування таких компетенцій досліджують відомі сучасні українські й зарубіжні науковці, зокрема В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лозова, Т. Орджі, Дж. Равен, Л. Сохань, С. Сисоєва, М. Холстед та ін. У їхніх роботах розкрито такі проблеми, як ціннісна сфера сучасної людини у контексті пріоритетів виховного процесу; формування соціальних компетенцій як результативно-цільова основа компетентнісного підходу в освіті; соціальні компетенції як компетенції майбутнього; формування соціальних компетенцій у психологічному контексті; можливості застосування психолого-педагогічних знань у реалізації особистих і професійних життєвих стратегій [4, *177*].

Усі зазначені проблеми є суттєвими аспектами підготовки нового вчителя. В умовах сучасної освітянської парадигми підготовка вчителів нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, а й усієї вітчизняної культури, її інтеграції у загальнолюдське та європейське співтовариство.

Мета статті – окреслити проблеми, які виникають при моделюванні підготовки "нового" вчителя у контексті компетентнісного підходу.

Соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому ставить проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає наукового переосмислення цінностей системи, формування професійно значущих якостей учителя, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому закладі освіти. Освіта – це процес тривалий і творчий. Успіхи або невдачі освітнього процесу багато в чому залежать саме від особистості викладача, від ставлення до предмета навчання і до тих, хто навчається. Можна стверджувати, що людина байдужа, самозакохана, корислива, морально деградована не може бути зразковим педагогом. Виховати успішного учня здатен тільки "новий" вчитель, який поєднує в собі риси фахівця і високоморальної особистості. Тож вирішення основних завдань утвердження повноцінної освіти в кожній країні передусім визначається особистістю педагога.

У зв'язку з вищезазначеним виникає суперечність між вимогами суспільства до вчителя та рівнем його професійної підготовки у вищому закладі освіти, показником якої є сформовані професійно значущі якості майбутнього педагога. Загальновідомо, що педагог реалізує два основних соціальних завдання: навчання й виховання

молодого покоління. Незмінно залишаючись провідними у його професійній діяльності, ці взаємопов'язані завдання, згідно з вимогами історичної епохи до школи, наповнюються конкретним змістом і набувають специфічної спрямованості [8].

У межах сучасного філософсько-педагогічного дискурсу простежуємо низку підходів до підготовки "нового" вчителя:

1) *етнопедагогічний підхід* визначає, що підготовку "нового" вчителя необхідно здійснювати з урахуванням національних традицій, менталітету народу, його культури, національно-етнічної обрядовості, звичаїв, звичок. Особистість живе в конкретному соціокультурному середовищі, належить до певного етносу, тому її розвиток має спиратися на національні традиції народу під час проектування й організації педагогічного процесу. З одного боку, необхідно вивчати, розвивати, формувати це середовище, а з другого – застосовувати всі його виховні й навчальні можливості;

2) *антропологічний підхід* передбачає системне використання у підготовці "нового" вчителя відомостей з усіх наук про людину, структуру та здійснення педагогічного процесу з урахуванням цілісної природи людини, її можливостей, потреб;

3) *культурологічний підхід* передбачає, що культура в освіті є її змістовою складовою, джерелом знань про природу, суспільство, способи діяльності, емоційно-вольового й ціннісного ставлення людини до інших людей, до праці, спілкування. Культура сприяє розвиткові особистості, а також її становленню як творчої індивідуальності. Педагогічна освіта розбудовується саме на засадах культурологічної освітньої парадигми. Культурологічний підхід у професійній підготовці "нового" вчителя реалізується завдяки спрямуванню на розвиток здатності до цілісного бачення й сприйняття наявної загальнолюдської, національної, педагогічної культури. Людина розвивається шляхом засвоєння нею культури як системи цінностей, одночасно стаючи творцем нових елементів культури;

4) *аксіологічний (ціннісний) підхід* дає змогу вивчати явища з точки зору виявлення їх можливостей задовольняти потреби людини, вирішувати завдання гуманізації суспільства. Людина розглядається як найвища цінність суспільства й мета його розвитку. Такі цінності, як життя, здоров'я, любов, освіта, праця, мир, краса, Батьківщина, завжди привертали увагу людей у різні часи. Моральні, естетичні, економічні, екологічні цінності характеризують особистість, а їх розвиток у "нового" вчителя – основне завдання гуманістичної педагогіки [5, *15*].

І. Костікова пропонує доповнити ці загальні методологічні підходи до підготовки "нового" вчителя такими підходами: системний

підхід – підготовка "нового" вчителя розглядається як система, у якій усі компоненти взаємозв'язані й взаємозалежні. Такий підхід передбачає, що відносно самостійні компоненти системи підготовки розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку. Під системою розуміється множина взаємопов'язаних елементів цілісного утворення.

Концепція і модель підготовки "нового" вчителя можуть ґрунтуватися на цьому підході, який дає змогу виявляти загальні системні властивості та якісні характеристики окремих елементів; особистісний підхід – орієнтація в процесі професійної підготовки "нового" вчителя на особистість як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності й продуктивності підготовки. Цей підхід вимагає визнання особистості "нового" вчителя як продукту суспільного розвитку, носія культури унікальності, інтелектуальної моральної свободи; діяльнісний підхід, за якого діяльність "нового" вчителя постає як основа, засіб, вирішальна умова його професійної підготовки. Професійна підготовка вчителя будується на основі урахування провідного виду педагогічної діяльності. Від нього залежить і організація різноманітних завдань.

Так "новий" учитель стає суб'єктом пізнання, спілкування, праці, відносин і своєї творчості, розвитку. Діяльність зумовлює формування в людини всіх психічних процесів і свідомості, а вони, у свою чергу, виявляючись регуляторами діяльності, є умовою її подальшого вдосконалення; компетентнісний підхід – освітньою метою визначаються важливі компетентності, на формування яких має спрямовуватися сучасна підготовка "нового" вчителя.

Компетентнісний підхід як новий концептуальний орієнтир викликає інтерес міжнародної педагогічної спільноти. Так, одним із провідних напрямів діяльності міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради Європи, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів), які опікуються проблемами розвитку міжнародної освіти, є виконання низки ініціатив, спрямованих на науково-методичне, організаційне, моніторингове забезпечення процесу підготовки міжнародних фахівців на засадах компетентнісного підходу. У міжнародному освітньому просторі вже впроваджені й успішно реалізуються на практиці форми, які дають змогу втілити в підготовку "нового" вчителя основні ідеї компетентнісного підходу. Складовими процесу підготовки вчителів з компетентнісним підходом визнаються особистісні компетенції (подолання проблем, стресів, толерантність, комунікативність ініціативність, нестандартність, аргументованість) і фахові компетенції.

Підготовка студентів за компетентнісним підходом організується за допомогою методу проектів, рольових ігор, роботи в групах, дискусій, мозкової атаки; інформаційний підхід визначає, що інформація стає головним ресурсом науково-технічного й соціально-економічного розвитку, конструктивним фактором у процесі підготовки "нового" вчителя. Такий підхід істотно впливає на прискорений розвиток науки, освіти, техніки, відіграє значну роль у процесах виховання й навчання, культурного спілкування між людьми, а також в інших соціальних галузях; синергетичний підхід – комплекс взаємопов'язаних принципів функціонування різних систем, здатних до самоорганізації. Згідно із синергетичним баченням Всесвіту більшість систем відкритого типу, які існують у природі, спричиняє постійний обмін енергією чи інформацією. Педагогічні процеси й явища, зокрема підготовка "нового" вчителя, через наявність несталості належать до складних систем відкритого типу [3, *81*].

Які ж риси характеризують постать "нового" вчителя у світлі сучасного філософсько-педагогічного дискурсу? На нашу думку, передусім серед них слід назвати креативність. Не випадково, що на початку XXI ст. виник новий напрям педагогічної науки – креагогіка, предметом дослідження якої є сутність та умови педагогічної творчості, ознаки її учасників. Засновниками цього наукового напряму є видатні методисти В. Андрєєв, В. Загвязинський, М. Никандров, С. Сисоєва, Д. Чернілевський.

Нині не існує єдиного погляду щодо визначення природи креативності. Це зумовило існування великої кількості визначень цього явища. Деякі з них стосувалися кінцевого результату, продукту діяльності, інші – особливостей процесу чи особистісних якостей людини. Узагальнюючи філософську, психологічну та педагогічну літературу з цього питання, варто наголосити на двох поглядах на природу креативності. Перший передбачає, що креативністю володіють лише деякі індивіди, тобто люди, наділені спеціальними видами здібностей; другий погляд на природу креативності звертає увагу на загальну креативну здібність, якою певною мірою володіють усі здорові індивіди [11, *5*].

Хоча нині поняття "креативність" активно вживають у психолого-педагогічних та філософських працях, однак досі не існує його загальноприйнятого визначення. Загалом нараховується понад півсотні дефініцій, що зумовлено складністю цього феномена. Найпоширенішими визначеннями явища креативності є такі: здатність людини породжувати незвичайні ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення (В. Ільїн); творчий дух,

творчий потенціал індивіда, його творчі здібності, що виявляються не тільки в оригінальних продуктах діяльності, а й у мисленні, почуттях і спілкуванні з іншими людьми (В. Андрієвська); здатність знаходити нові способи вирішення проблеми й нові способи вираження (К. Роджерс); загальна здатність, заснована на поєднанні інтелекту, особистісних якостей і здатностей до продуктивного мислення (Е. Торранс).

Отже, можна говорити про те, що термін "креативність" вживають у вузькому (індивідуальна здібність, дивергентне мислення) та широкому (явище певної системи, процес, діяльність) значеннях.

Дж. Гілфорд розрізняє дивергентне мислення й конвергентне. Дивергентним мисленням він називає такий тип мислення, яке відбувається у різних напрямках й робить можливим варіювання шляхів вирішення проблеми, наслідком чого можуть стати неочікувані висновки. Конвергентне ж мислення (логічне) спрямоване на аналіз усіх наявних способів розв'язання завдань для того, щоб обрати з них лише один правильний. Конвергентне мислення орієнтується на заздалегідь відоме вирішення проблеми; дивергентне передбачає знаходження різних варіантів вирішення проблеми, що є рівноправними. Таким чином, конвергентне мислення ототожнюється з інтелектом, дивергентне – з креативністю.

Отже, розгляд основних тенденцій педагогічної творчості дає змогу говорити про те, що необхідною її передумовою є креативність, якою володіють усі здорові індивіди, але в різних рівнях її розвиненості. Креативність є ширшим та глибшим виявом творчості, оскільки передбачає й інтелектуальну діяльність. Креативності потрібно і можна навчатися. Уміння сформулювати проблему, побачити в ній якнайбільше зв'язків; гнучкість як уміння розуміти та сприймати нові погляди й думки; розширення, вихід за межі традиційного; оригінальність, що полягає у відмові від стереотипності в мисленні та діяльності – ті основні можливості, які надає особистості розвинена креативність [9, *31*].

Деякі вчені ототожнюють творчу працю вчителя й педагогічну креативність, але, провівши аналіз джерельної бази, І. Малецька дійшла висновку, що перший термін є діяльнісною категорією, а другий – особистісною. Авторка солідарна з дослідниками, які визначають креативність як готовність учителя до творчих дій, заснованих на загальних і творчих здібностях, здатності педагога формулювати й вирішувати методичні проблеми, своєчасно реагувати на нові навчальні умови та ситуації й передбачати результати. Формулюючи ознаки творчого учителя, дослідники виокремлюють

різні якості: швидкість мислення, спроможність сприйняття нового, можливість подолання розумової інерції, наполегливість, уміння виділяти основне, прагнення до нового й до перетворень, уміння діяти за межами нормативних вимог, схильність до спільної роботи з іншими вчителями, цілеспрямована діяльність щодо підвищення ефективності навчального процесу [7].

Творча особистість учителя є суттєвим фактором розвитку творчих задатків учнів. Практика переконливо свідчить, що зусилля вчителя-творця, спрямовані на розпізнавання в дитині творчих задатків, як правило, бувають успішними. Звична неординарність дій, характерна для професійної праці творчого педагога, природність новизни обраних ним методів і прийомів упливу на учнів сприяє прояву творчої уяви у дітей.

Досвід показує, що для діяльності таких учителів властивий продуктивний вибір методики індивідуально-групової роботи з учнями. Одиницею дослідження творчого потенціалу є інтелектуальна активність, що об'єднує в собі інтелектуальні (розумові здібності) і неінтелектуальні (особистісні, мотиваційні) фактори розумової діяльності, але не зводиться ні до перших, ні до других. Творчі здібності у вирішенні проблеми проявляються не одночасно, а в різних поєднаннях і з різною виразністю, що відображається у творчому стилі, оригінальності, новизні, результаті творчої діяльності. Професійні якості творчого вчителя початкової школи В. Чорноус визначає так: характерологічні ознаки особистості (стан професійної орієнтованості); соціальні та професійні якості; педагогічні здібності (комунікативні, перцептивні, конструкторські, організаторські, пізнавальні, експресивно-мовні, креативні); індивідуальні педагогічні якості (бажання, воля, темперамент, рефлексія).

Філософські й психолого-педагогічні дослідження на сучасному етапі мають тенденцію до переходу від розробки загальної теорії творчості до перетворення шляхів навчання творчій діяльності. Однак у самій проблемі навчання творчості закладено внутрішні протиріччя. Феномен творчості передбачає створення якісно нового явища, яке раніше не існувало. Тому не можна навчати тому, що не створено, але можна навчити механізмам його створення, сформувати здатність до творчої діяльності, її рушійні мотиви [12] .

Отже, дослідження педагогічної діяльності у світлі сучасного філософсько-педагогічного дискурсу дає змогу визначити ключові характеристики поняття "новий учитель". Узагальнюючи їх, Т. Лопухіна вирізняє такі особистісні якості вчителя: розвиненість гуманістично-спрямованої системи ціннісних орієнтацій, що забезпечують успішну аксіологічну діяльність і формування

світоглядних позицій; наявність чіткої системи індивідуальних норм поведінки та індивідуальних методів педагогічної діяльності; сформованість соціальних почуттів, які зумовлюють емоційну активність і визначають особистісний зміст педагогічної діяльності [6].

З'ясування умов формування цих якостей з необхідністю передбачає звернення до співвідношення педагогічного досвіду і новацій сучасної освітньої системи. *Діалектика традиційного та інноваційного у підготовці нового вчителя* вимагає урахування як кращих набутків світової педагогіки, так і вимог сучасної епохи.

Необхідність оновлення системи навчання й виховання не викликає сумнівів, оскільки нинішній світ неможливо уявити собі без змін та інновацій. Здатність генерувати нові ідеї, сприйнятливість до нового є запорукою успіху та розвитку будь-якої країни, системи. Освіта не є винятком. Упровадження інноваційних педагогічних технологій, передового та новаторського досвіду, що має забезпечити формування потенціалу нації, здатного творчо й ефективно вирішувати завдання, є нині не просто тенденцією, а необхідністю існування кожної країни в умовах глобалізації [2, *55*]. Саме тому питання підготовки майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності набуває особливої актуальності.

Найбільш радикальну позицію у цьому питанні займають прибічники неінституційної педагогіки (П. Гудман, Ж. Гудлед, І. Ілліч, Ф. Клейн, Дж. Холт – США; Л. Бернар – Франція). Вони вважають, що сучасна школа приречена на зникнення і що слід повністю змінити орієнтири освіти.

Більшість педагогів, однак, є далекими від подібного радикалізму. Вони хочуть "влити старе вино в нові міхи". Такий підхід передбачає вдосконалення існуючої практики школи за посередництва коригування змісту та форм навчання й виховання [1, *254*].

У зіткненні різних, часто протилежних тенденцій особливого значення набуває постать наставника. Хоча і досі зберігає вплив традиція, за якої педагог повинен мати в очах учнів безумовний авторитет, на якому базується вимога їх послуху, їй протистоять інші вияви педагогічної праці: любов до дітей, ініціативність, відкритість, уміння співпрацювати з колегами, учнями та їх батьками [1, *251*]. Подібні ідеї обстоює, зокрема, такий напрям сучасної філософії освіти, як конструктивізм, принципом якого є створення педагогічних умов для самоконструювання знань. Учитель-конструктивіст є лектором, фасилітатором, консультантом, координатором, організатором навчально-пізнавальної, проблемно-орієнтованої, дослідницької діяльності учня [10].

Література

1. *Джуринский А. Н.* История зарубежной педагогики : учебное пособие. – М. : Издательская группа “ФОРУМ” – “ИНФРА-М”, 1998. – 272 с.
2. *Будас Ю. О.* Готовність студентів до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – Серія: Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 120. – С. 54-58.
3. *Костікова І. І.* Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 8. – С. 79-83.
4. *Кузьмич Т. А.* Роль учителя в формировании социальных компетенций у старшеклассников // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 20 (231). – Ч. IV. – С. 177-186.
5. *Лозова В. І., Троцко Г. В.* Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
6. *Лопухіна Т.* Умови формування духовних цінностей майбутніх педагогів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum /Vird/2011_16/Pdf/19.pdf.
7. *Малецька І. В.* Педагогічна креативність учителя літератури в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal /Soc_Gum/Pfto/2011_15/files/P1511_44.pdf.
8. *Молодиченко В. В.* Формування особистості майбутнього вчителя гуманістичної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2011_13/files/P1311_23.pdf.
9. *Саприкіна Н.* Феномен креативності в дискурсі загальної теорії творчості // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 22 (209). – Ч. II. – С. 28-33.
10. *Тадєєв П. О.* Компетентнісний підхід у реалізації стратегій прискореного навчання для роботи з обдарованими дітьми: американські реалії − українські перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em13/content/09tpopua.htm.
11. *Туник Е. Е.* Диагностика креативности. Тест Е. Торренса. – СПб. : ИМАТОН, 1998. – 170 с.
12. *Чорноус В.* Проблема творчості у професійній діяльності вчителя початкової школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npd/2011_2/4ornous.pdf.

Гончаров В. И. Основные компетенции современного учителя: проблема формирования.

В статье анализируются потребность и направления подготовки креативных свойств нового учителя на основе таких подходов, как этнопедагогический, антропологический, аксиологический и т.д.

Ключевые слова: образование, учитель, креативность, творчество.

Goncharov V. I. Core competencies of the modern teacher: the problem of formation.

In the article analyzed the need and areas of creative properties of a new teacher on the basis of such approaches as etnopedagogical, anthropological, axiological.

Keywords: education, teacher, creativity, creativity.

Дулин П. Г.

АКТУАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПЦИИ ВСЕЕДИНСТВА

Обосновывается актуальность доктрины всеединства в контексте проблем и перспектив консолидации современного украинского общества.

Ключевые слова: монодуалистическое всеединство, соборность, софийность, богочеловечество, духовные и православные ценности.

В традициях русской и отечественной философии одним из наиболее развитых аксиологических подходов была православная версия аксиологии В. Соловьёва, Н. Бердяева, П. Флоренского, С. Франка, Н. Лосского и других мыслителей “русского религиозного ренессанса”. Основные её концепты: “богочеловечество”, “софийность”, “соборность”, “всеединство”. Последнее рассмотрим подробнее в контексте его актуальности для рефлексии консолидирующей функции духовных ценностей в развитии современного украинского общества.

Эскиз или контуры концепции всеединства нарисовали ещё древние тремя взаимосвязанными идеями: 1) весь мир представляет собой единую систему; 2) вверху тоже, что и внизу (закон всеобщего тождества); 3) антропокосмизм. Эти идеи легли в основу астрологии, материнским лоном которой была астролатрия. Согласно древним источникам, принцип всеединства сформулировал в Персии бог Заратустра, который дал этот принцип богу письма, мудрости и магии Тоту. Последний передал этот алгоритм египетскому жрецу III века до Р. Х. Гермесу Трисмегисту (Трижды Великому). Наконец, закон всеобщего тождества зафиксирован в Изумрудной Скрижали (греческий вариант книги Тота, V век от Р. Х.).

Далее концепция всеединства получила развитие в патристике, где согласно посланиям апостола Павла (I Кор. 15, 28) всеединством выступает Церковь как мистическое тело Христово. Уже для Климента